

Koliko šibkejša je fizična oseba v sodnih postopkih proti korporacijam?

Tadej Regent

Namen novega zakona o kolektivnih tožbah naj bi bil predvsem zagotoviti učinkovit sistem povračil v primeru množičnih oškodovanj (fizičnih ali pravnih oseb) ter v preventivnem učinku, saj naj bi se po pojasnilu predlagatelja potencialni kršitelj sicer zavedal, da v primeru množičnega oškodovanja večina oškodovancev svojih zahtevkov pred sodiščem ne uveljavlja.

Zakon izhaja iz predpostavke, da naj bi bili oškodovanci v primerjavi s podjetjem, torej potencialnim kršiteljem, informacijsko ter finančno šibkejši, predlog zakona pa zaradi tega v številnih pogledih odstopa od pravil postopka v »običajnih« civilnih postopkih. Vprašanje pa je, ali je to primerno in pravično. Spreminjanje tradicionalno civilnopravnih postopkov v neenakopravne je namreč lahko dvorezen meč, kar se je že pokazalo pri civilnem materialnem pravu.

Procesno pravo naj bi temeljilo na preslikavi načel materialnega; tako naj bi obligacijsko procesno pravo kot ožji del civilnega procesnega prava temeljilo na preslikavi obligacijskega materialnega prava. Vendar pa smo se na tem področju (in to tako na ravni evropskega kot tudi nacionalnega prava) od osnovne ideje enakopravnosti strank civilnega prava žal že pred časom radikalno pomaknili nazaj. Delovno pravo, gospodarsko pravo ter zadnja leta izrazito močno potrošniško pravo vse bolj vzpostavljajo umetno in nedokazano hipotezo neenakosti strank med fizičnimi in pravnimi osebami s predpostavko, da je fizična oseba vselej šibka, nemočna, neuka ter jo v vseh primerih izrazito zmanipulira veliko močnejša korporacija.

Zakaj tovrstni paternalističen odnos države škodi tudi potrošniku samemu, ne zgolj korporacijam?

Nevarnosti takšnega pristopa se močno odslikavajo tudi v novem zakonu o kolektivnih tožbah. Vprašajmo se, zakaj tovrsten paternalističen odnos države škodi tudi potrošniku samemu, ne zgolj korporacijam. Zelo nazoren in hkrati enostaven primer, ki ilustrira nevarnost vzpostavljanja neenakosti v civilnem pravu, so obvezne garancije ter druga jamstva, ki jih je s številnimi direktivami uvedla EU. Kot potrošniki se večinoma ne zavedamo, kako zelo nam obvezne garancije ter druga jamstva dražijo blago, pri čemer obstajajo potrošniki, ki morda ne zmorejo niti si ne želijo (če bi seveda imeli izbiro) dodatnih jamstev za dražje blago. Zakaj potrošnik, ki ne želi za določen odstotek dražjega blaga v zameno za garancijo, nima pogodbene svobode skleniti takšne pogodbe? Mar smo res tako zelo močno prepričani, da država kot zakonodajalec bolje ve, kaj je zanj dobro ter česa si pristno želi?

Naslednje splošno načelo civilnega prava, ki ga gre ob tej priložnosti izpostaviti kot zelo pomembno, je poleg enakopravnosti strank tudi načelo onus probandi; dokazno breme je na tistem, ki nekaj zatrjuje. Predpostavlja se, da je to dolžnost osebe, ki sproža spor, saj se je sama odločila za spor, hkrati pa ima prav ona največ informacij o škodnem dogodku. Predstavljajmo si fiktiven primer korporacije v svetu, v katerem to pravilo ne bi veljalo; denimo, da ste gospodarska družba, katere cilj je postaviti na trg produkt kontracepcijskih sredstev, ki so kakovostna ter cenovno dosegljiva. Ko so zaščitna sredstva na trgu

zaradi nosečnosti, ki naj bi jih povzročila ravno vaša (po mnenju potrošnikov neučinkovita) zaščitna sredstva, prejmete kolektivno tožbo, dokazno breme o učinkovitosti zaščitnih sredstev pa je prevaljeno na vas. Ob vsem tem imate kot korporacija še medijsko nalepko finančno sposobne, močnejše stranke, ki zasleduje pri svojem poslovanju zgolj dobiček in se v prav ničemer ne ozira na etična pravila poslovanja ter ji je posameznik docela nepomemben. Kako boste dokazovali, da vašemu kontracepcijskemu sredstvu pri določenem uporabniku ni spodletelo?

Tadej Regent

Navedeni fiktivni primer prikaže nesmiselnost spreminjanja stoletja utečenih pravil civilnega prava. Poslovna škoda, ki bi jo zaradi medijske odmevnosti kolektivne tožbe utrpela takšna korporacija (pa čeprav spor sploh še ne bi bil končan), bi bila nedvomno visoka in posledično bi bila ta korporacija zaradi finančnega tveganja dodatnih odškodninskih tožb ter slabe nadaljnje prodaje prisiljena odstraniti trditve o npr. 98-odstotni uspešnosti iz škatlice kontraceptivov ter ob tem izrazito povišati prodajno ceno ali pa celo ta izdelek umakniti s trga.

Zelo pomembno načelo civilnega prava, ki izhaja iz svobode sklepanja pogodb, je prav tako svoboda sklepanja poravnav; to idejo novi zakon o kolektivnih tožbah v 17. členu močno omejuje; sodišče lahko poravnavo zavrne, če se mu zdi

krivična do članov skupine. Prav tako lahko v kolektivni odškodninski tožbi sodišče zamenja reprezentativno osebo, tudi sicer pa je opaznih izredno veliko odmikov od utečenih, enakopravnih pravil civilnega prava, kar po mojem mnenju ni upravičeno, saj zgolj številnost ter predvidevana laičnost potencialnih oškodovancev ne bi smela upravičevati drugačnih pravnih pravil, ki naj bi bila enaka za vse že na podlagi ustavnega načela enakosti.

Glede na navedeno lahko zgolj upamo, da bodo v praksi postopki kolektivnih tožb potekali enakopravno do obeh strani ter da se pravo na evropski in nacionalni ravni do korporacij ne bo obnašalo tako mačehovsko, kot to nakazuje dosedanja smer razvoja.

Veronika Cukrov, Odvetniška družba Cukrov